

orientations; 3) active use of ICT to improve the quality of foreign language education in pedagogical universities; 4) the introduction of distance courses that make it possible to individualize learning.

Originality. On the basis of scientific literature, the analysis of the concepts of «Foreign language competence» was distinguished as an integrative phenomenon that encompasses a whole range of special abilities, knowledge, skills, strategies and tactics of linguistic behavior, settings for the successful implementation of speech activity in specific communication conditions.

Conclusion. The analysis of European aspects of foreign education of future educators is carried out on the urgency and necessity of the foreign language competence of a modern teacher, both in European and domestic educational space. It has been established that European approaches and practices have been reflected in the Ukrainian practice of teaching foreign languages in Ukrainian pedagogical institutions.

Key words: the concept; legal education; children of preschool age; European values of preschool education; European dimension of preschool education; foreign language education; pre-school education specialists; European experience; learning a foreign language.

Одержано редакцією 15.01.2018
Прийнято до публікації 23.01.2018

УДК [811.111:373.5.091.64](477.85)(045)

КУЦЕНКО Тетяна Миколаївна,
кандидат педагогічних наук, методист
II категорії НЦ «МАНУ», Україна
e-mail: t-n-k@ukr.net

**ОЦІНКА РОЗВИВАЛЬНОГО СПРЯМУВАННЯ
ПІДРУЧНИКА З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ 3 КЛАСУ
АВТОРІВ М. Д. ЗАХАРІЙЧУК, А.І. МОВЧУН**

Анотація. Автором презентовано результати аналізу розвивального спрямування підручника з української мови для третього класу загальноосвітньої школи, що обґрунтовують недоцільність його застосування в освітньому процесі початкової школи.

Ключові слова: початкова школа; підручник для початкової школи; вимоги до підручника; функції підручника; зміст підручника; оформлення підручника; розвивальне спрямування підручника; оцінювання підручника.

Постановка проблеми. Провідною ідеєю сучасної освіти є формування цілісної та гармонійно розвиненої особистості, яка здатна до самоосвіти, самовдосконалення і творчої діяльності. У зв'язку з цим пріоритетне значення для початкової школи має питання розвитку особистості в молодшому шкільному віці.

Оскільки курс української мови є важливим складником загального змісту початкової освіти і не тільки окремим навчальним предметом, а й основним засобом опанування всіх інших шкільних дисциплін, розвиток особистості учня на уроках української мови, поряд із формуванням його комунікативної компетентності й загальних уявлень про мову, набуває цільовизначального характеру.

Зважаючи на те, що підручник є основним носієм змісту початкової освіти, а також моделлю цілісного процесу навчання, відображаючи основні етапи і методи навчання в системі завдань для класної й домашньої роботи, його роль у розвитку особистості учня важко переоцінити.

Підручники для початкової школи, які й досі застосовуються в початковій школі, окрім перших класів, що будуть навчатись у 2017/2018 н.р. створені відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти і навчальної програми, що були запроваджені з 2012/2013 навчального року. Однак, застосування окремих із них безпосередньо в освітньому процесі викликало бурхливу негативну реакцію батьківської спільноти, педагогів і науковців. Зокрема, експерти Інституту української мови НАН України виявили численні мовні (орфографічні, пунктуаційні, граматичні, стилістичні, логічні, а також технічні) помилки в одному з підручників із математики та не рекомендували застосовувати його в освітньому процесі початкової школи [1]. Негативні відгуки отримали також деякі підручники з літературного читання, природознавства та інші [2].

Упродовж останніх років тема підручників для початкової школи, їх невідповідності новій навчальній програмі, низької змістової якості, наявності в них великої кількості помилок, завищеної ціни неодноразово виникала в засобах масової інформації та наукових виданнях.

Нами також проаналізовано один із підручників з української мови для третього класу, рекомендованих МОН до навчання (автори М. Д. Захарійчук, А. І. Мовчун) щодо виконання ним розвивальної функції. [3]

Аналіз останніх досліджень. Необхідно зазначити, що проблеми якості підручника, концептуальних засад його створення ставали предметом дослідження відомих вітчизняних і зарубіжних науковців. Так, сутність, функції, структура підручника обґрунтовані в фундаментальних роботах В. Бейлісона, В. Безпалька, Н. Бібік, Д. Зуєва, І. Лернера та інших науковців. Особливості побудови, змісту і оформлення підручника для початкової школи конкретизовані, зокрема, у дослідженнях М. Богдановича, М. Вашуленка, Ю. Гільбуха, І. Гудзик, Я. Кодлюк, О. Савченко. Відображення в підручнику концепції розвивального навчання досліджували А. Гіряк, В. Давидов, О. Жосан, Л. Занков, А. Фурман, І. Якиманська та інші вчені.

Мета статті – висвітлення результатів аналізу підручника з української мови для третього класу щодо забезпечення ним розвивальної функції.

Виклад основного матеріалу. Вирішальний вплив на шкільну навчальну літературу здійснюють зміст, структура середньої освіти, принципи і методи навчання у школі, формуючи такі компоненти підручника, як зміст, структуру, формат і функції [4, с.7]. Згідно з сучасними теоріями підручникотворення, однією з провідних функцій сучасного підручника для початкової школи поряд з інформаційною, виховною й мотиваційною є розвивальна. Проте, як зазначає О. Жосан, розвивальної функції підручник набув порівняно нещодавно, лише на початку 80-х років у зв'язку з новими тенденціями в загальній середній освіті [5]. Тому питання щодо схеми аналізу розвивального спрямування підручника нині залишаються відкритими. Так, А. Карабанова, В. Черепанова вважають, що розвивальну функцію підручника можна проаналізувати через з'ясування таких питань: виклад навчального матеріалу як системи, робота з якою сприяє розвитку різнобічних здібностей учнів; наявність у підручнику матеріалу для створення проблемних ситуацій; наявність завдань і вправ, які потребують від учнів самостійного відкриття суб'єктивно нових знань [6].

Схема аналізу підручника, що розроблена Б. Істоміною, М. Дукарт, передбачає з'ясування таких положень: загальна характеристика підручника; цілі навчання, характеристика засобів досягнення цілей; реалізація змісту, передбаченого освітнім стандартом (у тому числі теми, які не розкриті в підручнику, а також ті, що виходять за рамки освітнього стандарту); відображення в підручнику понятійної лінії; системність викладу матеріалу і логічність системи завдань; методи навчання, що знайшли відображення в системі завдань підручника (домінуючі серед них – проблемно-

пошукові чи репродуктивні); можливості підручника забезпечувати диференційований підхід до навчання; способи формування освітньої діяльності; роль підручника в організації продуктивного спілкування; забезпечення мотивації засобами навчальної книги; виховний потенціал підручника; характеристика ілюстрацій; узгодженість книги з іншими елементами най навчально-методичного комплексу; характеристика підручника як моделі освітнього процесу і як методичного засобу [6].

Як зазначає В. Павленко [7], принцип розвивального навчання реалізується в підручниках через урахування рівня розумового розвитку школярів, психолого-педагогічних закономірностей пізнавальної діяльності дитини окремого вікового періоду; умілу організацію системи самостійної роботи з текстами, схемами, малюнками; оздоблення кольоровими малюнками, схемами, що забезпечує розвиток інтересу і мотивації до учіння.

Застосовувати схематичну наочність у підручниках із метою розвитку абстрактного мислення також радять психологи, зазначаючи, що впровадження схем та інших умовних позначень дає змогу виділяти окремі зв'язки і відношення, тобто моделювати зміст виучуваного явища. Окрім цього, важливо в системі підручника передбачити не лише роботу учнів із готовими схемами і моделями, а й учити самостійно їх складати [8, с. 158].

Оскільки в питанні розвитку особистості на уроках мови в початковій школі ми, насамперед, розуміємо розвиток мислення, мовлення, творчих здібностей, емоційного інтелекту, найбільш прийнятними є запропоновані в дослідженнях Я. Кодлюк, О. Савченко визначення таких напрямів розвивальної функції підручника, як вплив на розвиток психічних процесів, формування загальнонавчальних умінь і навичок, розвиток творчих здібностей учнів [6].

У зв'язку з цим і зважаючи на те, що для активації творчих здібностей учнів необхідно високий рівень мотивації, ми виокремили найбільш показові, на нашу думку, параметри для проведення аналізу розвивальної функції підручника з української мови для третього класу:

- 1) чіткість і зрозумілість сформульованих правил, завдань до вправ, і умовних позначень;
- 2) доступність для розуміння і дотичність до сучасного дитячого життя підібраного змісту для вправ;
- 3) наявність і різноманітність завдань для розвитку логічних прийомів мислення;
- 4) наявність і різноманітність завдань для розвитку творчого мислення і мовлення;
- 5) особистісне спрямування, діалогічність мови підручника, наявність завдань на вибір різного рівня складності, відповідність темі, яка вивчається на уроці, і вмотивованість домашніх завдань;
- 6) відповідні й цікаві ілюстрації та в цілому художнє оформлення.

Ознайомимося з результатами аналізу підручника з української мови згаданих авторів. З позитивного виділено намагання авторів відобразити варіативність завдань, для чого було введено умовне позначення «завдання на вибір» і завдання з можливістю вибирати з кількох слів, ті, з якими потрібно скласти власне речення; наявність завдань, що звертаються до власного досвіду дитини («Які держави світу ви знаєте? Якою мовою спілкуються в цих країнах?»; завдань підвищеної складності, які позначені «горішком», завдань для вправління вміння роботи з підручником (завдання для домашньої вправи 109, ст.51 «Спишіть текст вправи 107... »).

Однак негативні оцінки змісту, структури і оформлення підручника переважають. Основні недоліки його пов'язані саме з невідповідністю тим параметрам, які було виділено для аналізу.

1. Так, щодо чіткості і зрозумілості змісту підручника, встановлено, що велика частка правил і завдань до вправ сформульовані не зовсім чітко або незрозуміло.

Наприклад, правило на с. 10: «Текст – це кілька або більше речень, які розміщені послідовно і пов'язані між собою за змістом», – не дає учневі чіткого розуміння поняття тексту, як відносно завершеної смислової єдності, що має певну структуру.

Правило на с. 33: «На письмі звертання виділяють комами. Якщо речення починається звертанням, то після нього можна поставити або знак оклику або кому», – з цього правила можна зробити висновок, що після першого слова в реченні можна поставити знак оклику і продовжувати речення з малої букви. Правило на с. 107 «Іменники можуть утворюватись від прикметників і дієслів і називати опредмечені якості та дії», – для третьокласника досить важко зрозуміти поняття «опредмечені якості та дії», причому подальших пояснень, щодо того, що таке «опредмеченість» не подається.

Завдання до вправи 76 на с. 38 сформульовано так: «Запишіть складені прислів'я». Мається на увазі прислів'я, що поділені на частини з попередньої вправи, але посилання на номер попередньої вправи немає, дитина ніяк сама не зрозуміє, які потрібно записати прислів'я; завдання до вправи 277 на с. 116 «Прочитайте іменники. До якої професії відносяться ці слова», – слова не відносяться до професій, вони можуть стосуватися професій, або їх можна пов'язати з якоюсь професією.

Окремі теми в підручнику не розкрито, після уроку дитина не розуміє, що вивчалось, і вдома з батьками шукає прийнятне пояснення в інших книжках і мережі Інтернет (правило на с. 22 нічого не пояснює, але позначене, як правило – «Ви прочитали розповідь. Цей текст – науково-популярний», тема «Службові слова, роль службових слів у реченні», на с. 97-98 зовсім немає пояснення, що таке службові слова і про їх роль у реченні).

Окремі назви теми уроку відсутні взагалі, а логічного закінчення уроку, розділу і запитань для перевірки засвоєного матеріалу взагалі не передбачено.

У тексті підручника застосовуються умовні позначення, які не роз'яснені на початку підручника (речення в помаранчевих рамках, слова в голубих рамках, листочок під номером вправи, червоні цятки після вправ), що приводить до того, що такі завдання залишаються неопрацьованими, наприклад, що робити зі словами в синіх рамочках – запам'ятати написання, запам'ятати значення, переписати в зошит чи інше.

2. У підручнику дуже часто застосовуються тексти для читання і списування важкі для сприйняття і розуміння учня третього класу, нелітературні слова без «зірочки» і пояснення їх значень (вправа 395 на с. 164 «Біля ружі тулилися півники, а нагідки дружили з настурцією. Барвінок, калачики, ромен – усе буяло...»). Пояснення назв квітів ружа, ромен не подається, хоча це – не загальноживані слова. Не пояснюються також такі слова, як «мачина» (вправа 52), «галузка» (вправа 69), «ціпок» (вправа 351), «щеврик», «трель» (вправа 353), «щеврика» (вправа 355), «стерня» (вправа 398). Застосовуються тексти сумнівної літературної якості, без посилання на автора, більшість текстів на аграрно-сільську тематику з використанням маловживаних і застарілих слів, наприклад, у вправі 95 на с. 46 уживається такий вираз: «Як на твоє скажуть, то я свою худобу тобі віддам». Нині не вживають вираз: «як на твоє скажуть...», оскільки він потребує пояснення, якого в підручнику немає, так само, як і слова «худоба». Текстів про сучасне дитяче життя, інтереси, розваги, подорожі, інші країни дуже мало, так само, як і текстів про міста, високі технології, сучасне виробництво, винаходи.

3. Результати аналізу підручника щодо завдань для розвитку логічних прийомів мислення показали дуже обмежену їх кількість і однотипність. В основному такі завдання стосуються вироблення вміння діяти за аналогією і виділяти головне, однак переважно лише «добери заголовок». Обмаль завдань для розвитку вміння узагальнювати, класифікувати, групувати, шукати аналогії, знаходити і відкидати зайве, установлювати причинно-наслідкові зв'язки. Відсутні завдання з деформованими

словами (скласти слово із набору букв), складання слів із букв іншого слова, які збагачують лексичний запас дитини, привчають швидко знаходити потрібні слова («не лізти за словом в кишеню»), актуалізують пасивний словник. Відсутні опорні схеми для пояснення нового матеріалу, або узагальнення вивченого, лише текстові пояснення. Запитань для самоконтролю засвоєння теми не передбачено.

4. Виявлено, що в підручнику кількість вправ і завдань для розвитку уяви учня занадто обмежена. Ті, що є, лише дотично стосуються розвитку уяви, наприклад, «склади текст за поданими малюнками», «закінчи розповідь», «продовжи розповідь».

У завданнях підручника не прослідковується методика написання творів, поступовість підвищення рівня складності завдань – від вислуховування та виокремлення дитиною певних слів (наприклад, знайди у тексті пестливі слова; слова, що описують героя розповіді; слова, що передають емоції людини), добирання влучних слів на задану тематику, до формулювання речень, власних думок, текстів, віршів.

Творчі завдання в більшості стосуються лише написання самостійного речення, тексту (твору), причому вже починаючи з перших уроків для домашніх завдань пропонується писати твори на задану тематику (с. 16, вправа 27, домашнє завдання для п'ятого уроку мови – «Складіть художній текст про свою улюблену тварину»), а згодом – придумати речення з заданими словами (с. 42). Часто домашні завдання є однаковими кілька уроків підряд (складіть художній текст, складіть власне оголошення, складіть текст-розповідь про прочитану книжку, складіть текст-опис ластівки, складіть текст-міркування, за поданим початком сторінки (с. 16–26).

Відсутні завдання на розвиток умінь формулювати завдання, ставити питання, будувати докази, розмірковувати і робити висновки.

5. Мова підручника дуже прісна, немає особистісного спрямування і діалогу з учнем, ігрових завдань. Хоча окремі завдання передбачають вибір, проте цей вибір є умовним. Так, пропонується обрати для списування перший чи другий абзаци вправи (с. 20) або списати художній текст чи науковий (с. 16). Завдання різного рівня складності взагалі не пропонуються.

У вправах для домашньої роботи часто є посилання на інші вправи, які мали бути опрацьованими на уроці, проте якщо учні цього не робили або були відсутніми у школі, їм потрібно буде зробити подвійну роботу і виконати обидві вправи, наприклад, на с. 45 завдання до вправи 93 таке: «Складіть 3-5 речень із дібраними синонімами з вправи 92». Домашні завдання, хоча переважно відповідають темі уроку, є однотипними, нерізноманітними, розраховані на власну високу мотивацію учня до навчання, майже не передбачають пошукової діяльності учнів.

6. До художнього оформлення підручника також є багато запитань. Найперше те, чому більшість малюнків є занадто маленькими. Як доводять науковці, у підручниках із читання й мови для третього класу ілюстрації повинні займати третю-четверту частину сторінки, але ніяк не бути розміром приблизно 1/16 сторінки, а таких у підручнику – біля третини (с. 12, 16, 43, 49, 62, 119, 128, 165) [9].

Розміщення малюнків зліва від вправи та ще й не на весь текст, зачіпаючи лише один або півтора абзаци, деформує його і перешкоджає виокремленню дитиною абзацив. Тематика малюнків не відрізняється різноманітністю – переважно це пейзажі, причому сільські. Техніка виконання і поліграфія – невисокої якості.

Смислового навантаження малюнки в більшості не мають, а є ілюстраціями до текстів вправ. Моделей або схем зовсім немає, що означає, що учні не тільки не працюють із готовими моделями і схемами, а й не вчать складати їх самостійно.

Окремі вправи мають умовні позначення «робота в парах», або «робота в групах», проте не є такими по своїй суті. Наприклад, під позначкою «робота в групах» подається текст, який необхідно списати і вставити пропущені букви – яка в цьому

випадку передбачається робота в групі? Або наводиться деформований текст, що необхідно відтворити, біля якого стоїть позначка «робота в парах» – яка робота передбачена для одного й іншого?

У цілому необхідно зазначити, що структура одного уроку, що пропонується в підручнику, передбачає опрацювання завеликої кількості вправ і завдань до них та дуже мало теоретичного матеріалу. Однак, серед запропонованих вправ завдань для творчого розвитку і розвитку мовлення обмаль.

Ще однією з неприємних особливостей цього підручника, що є основною навчальною книгою для учнів і видається за рахунок державних коштів, є посилання, тексти і завдання, які розміщені в «Зошиті з розвитку писемного мовлення», що не є обов'язковим навчальним посібником і не видається школярам безоплатно. Тобто, для виконання окремих завдань, а саме тих, які є вкрай необхідними для розвитку комунікативної компетенції учня, необхідно додатково придбати батькам певну навчальну літературу. На нашу думку, це звичайний бізнес-хід, що є неприпустимим для обов'язкової загальної середньої освіти, уся інформація для засвоєння навчального матеріалу, в обсязі, передбаченому Державним стандартом, має бути у змісті підручника.

Не маючи змоги перерахувати всі недоліки і недоречності цієї навчальної книги наведемо лише ті, що містяться на розвороті сторінок 8–9.

У темі уроку «Культура усного та писемного мовлення. Слова ввічливості» (с. 8–9) немає пояснення, що таке культура мовлення, усного і писемного, і що таке слова ввічливості, натомість у червоній рамці (очевидно це правила для вивчення напам'ять, проте цього не зазначено на початку книги в «умовних позначеннях») уміщено пояснення значення слова «мовлення», при цьому вжито незрозумілий для сприйняття молодшого школяра термін – *культура мовленого слова*.

У слові під рубрикою словничок подано значення слова «*делікатний*», як – увічливий, завжди готовий виявити увагу, зробити послугу. Якщо переглянути попередню вправу, то в ній, словом «*делікатний*» пояснювали поняття «увічлива людина». Виходить, що увічлива людина – це делікатна, а делікатна – це ввічлива...

У рубриці «Спілкуймося красно!» цієї самої теми уроку в червоній рамці, яку, до речі, теж ніяк не пояснено на початку підручника, зазначено: «*Говоріть розбірливо, добирайте потрібні слова, завжди закінчуйте думку*». Замість *говоріть розбірливо*, доречніше вжити іншу мовну конструкцію, наприклад, *вимовляйте чітко всі слова*, а не кальку з російської: «*говорите разборчиво*». Слова (очевидно словникові) у синіх рамочках біля вправи 11 ніяк не пов'язані з темою уроку, доцільно було застосувати для запам'ятовування написання, наприклад, слів ввічливості: «на добраніч», «добридень».

Усі завдання до вправ «прочитайте..., спишіть..., ...складіть» адресовані не кожному конкретному учню, а ніби для всіх учнів у цілому, відсутні слова, що підкреслюють адресність звертання і підвищують мотивацію учнів, наприклад, *пригадай, як ти..., подумай, щоб ти..., а як ти назвеш..., якими б словами ти описав..., чому саме ти використав ці слова...*, що не надає особистісної спрямованості підручника.

Необхідно зазначити, що в навчальній програмі для 1-3 класів досягнення поставленої мети з української мови передбачає виконання таких завдань: вироблення в учнів мотивації навчання української мови; формування комунікативних умінь; гармонійний розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності (слухання-розуміння, говоріння, читання і письма); опанування найважливіших функціональних складників мовної системи; соціокультурний розвиток особистості; формування в учнів уміння вчитися [10].

Висновки. Реалізація завдань розвитку особистості учнів на уроках української мови в початкових класах передбачає відображення їх у підручнику як основному носієві змісту початкової освіти. Проте, результати аналізу за обраними параметрами засвідчили, що підручник у цілому не виконує своєї розвивальної функції та не сприяє розв'язанню

тих завдань, які передбачені для уроків української мови, що доводить недоцільність застосування його в освітньому процесі початкової школи. Виникає запитання, чому такий підручник допущено до застосування у школі МОН, чому не вилучено з ужитку?

Список використаних джерел

1. Видавець скандальних підручників : помилки недостатньо, аби не використовувати підручники у школі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://life.pravda.com.ua/society/2013/10/31/142187/>.
2. Лист МОН України від 04.09.2015 № 1/9-422 «Про переліки навчальної літератури, що має відповідний гриф Міністерства освіти і науки України, для використання у загальноосвітніх навчальних закладах у 2015/2016 навчальному році». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/4371>
3. Терикон як слово на букву Т, або Чому міністр освіти не поважає Донбас». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://life.pravda.com.ua/columns/2012/12/20/117970/>
4. Жосан О. Е. Тенденції розвитку шкільної навчальної літератури в Україні (20-ті – 80-ті роки ХХ століття) : монографія / О. Е. Жосан. – Кіровоград : Ексклюзив-Систем, 2013. – 655 с.
5. Жосан О. Е. Шкільна навчальна література : теорія і практика : довідник / О. Е. Жосан. – Кіровоград : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського» ; Імекс-ЛТД, 2014. – 156 с.
6. Кодлюк Я. П. Теорія і практика підручникотворення в початковій освіті : підручник [для магістрантів і студентів педагогічних факультетів] / Я. П. Кодлюк. – Київ : Інформаційно-аналітична агенція «Наш час», 2006. – 368 с.
7. Павленко В. В. Роль підручника у розвитку креативності молодших школярів / В. В. Павленко // Українська полоністика : Збірник наукових праць. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – Вип. 11. – С. 255–263.
8. Козак І. Особливості графічної мови ілюстративного матеріалу букваря / І. Козак // Педагогіка і психологія. – 2001. – № 3-4. – С. 158–166.
9. Ворона І. Українська дитяча ілюстрація повинна бути оригінальна / І. Ворона // Книжковий клуб. – 1999. – № 21–22. – С. 18–20.
10. Наказ МОН України від 29.05.2015 № 584 «Про затвердження змін до навчальних програм для 1-3-х класів загальноосвітніх навчальних закладів». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://old.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/692/educational_programs/1434552271/

References

1. *Publisher of scandalous textbooks: not enough mistakes to avoid using textbook in schools*. Retrieved from <http://life.pravda.com.ua/society/2013/10/31/142187/> (in Ukr.)
2. *Letter by the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 04.09.2015 No. 1/9-422 «On the lists of educational literature with the appropriate stamp of the Ministry of Education and Science of Ukraine for the use in general education institutions during 2015/2016 academic year»*. Retrieved from <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/4371> (in Ukr.)
3. *«Terricone as a word starting with letter T, or why the Minister of Education fails to respect Donbas»*. Retrieved from <http://life.pravda.com.ua/columns/2012/12/20/117970/> (in Ukr.)
4. Zhosan, O. E. (2013). *Tendencies in the development of school educational literature in Ukraine (1920-es - 80-es of XX century)*: monograph. Kirovograd: Exclusive-System (in Ukr.)
5. Zhosan, O. E. (2014). *School educational literature: theory and practice*: reference book. Kirovograd (in Ukr.)
6. Kodliuk, Ya. P. (2006). *Theory and practice of textbooks creation in primary education*. Textbook for graduate students and students of teacher-training departments. Kyiv (in Ukr.)
7. Pavlenko, V. V. (2014). The role of textbook in the development of creativity in primary school students. (*Ukrainian Polish Studies: Collection of scientific works Zhytomyr State University of I. Franko*), 11, 255–263 (in Ukr.)
8. Kozak, I. (2001). Features of the graphic language of illustrative material of ABC-book. (*Pedagogy and psychology*), 3–4, 158–166 (in Ukr.)
9. Vorona, I. (1999). Ukrainian illustration for children should be picturesque. (*Book club*), 21–22, 18–20 (in Ukr.)
10. *Order by the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 29.05.2015 No. 584 «On approval of the changes to the 1-3 Form curricula of general education institutions»*. Retrieved from http://old.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/692/educational_programs/1434552271/

Abstract. *Kutsenko Tetiana Mikolaivna. EVALUATION OF DEVELOPMENT INSTRUCTIONS IN UKRAINIAN LANGUAGE FOR 3 CLASS AUTHORS M. D. ZAKHARIICHUK, A.I. Movchun*

Introduction. *Some Ukrainian language textbooks do not conform with the tasks of Ukrainian language curriculum for primary school. These textbooks fail to provide the educational function at the Ukrainian language lessons.*

Purpose. To analyze the educational function of Ukrainian language textbook for Form 3 developed by M.D. Zakharijchuk, A.I. Movchun. Based on analysis results, to determine the practicability of this textbook use at the Ukrainian language lessons in the primary school. Communicate the results of textbook analysis.

Methods. The following methods have been used in the research: long-term participant observation of students' work with the given textbook during homework; discussions, interviewing the participants in the educational process; analysis and synthesis of scientific sources on the developmental function of the textbooks, identifying the most representative indicators for the analysis and evaluation of the developmental function of textbook; analysis of the content, structure and design of the textbook according to the selected parameters.

Results. The main results of the study were, namely: the confirmation of the importance of developmental function performance by modern textbook; determination of key indicators for the assessment of the developmental function of textbooks for primary school; analysis and evaluation of the Ukrainian language textbook developed by M.D. Zakharijchuk and A.I. Movchun.

Scientific novelty – The article provides the analysis of Ukrainian language textbook for primary school according to the parameters developed by the author and proposes to withdraw this textbook from circulation and not to use it in schools since it fails to ensure the developmental function and does not meet the requirements set up for the modern textbooks.

Conclusion. To date, the developmental function of textbooks is an essential prerequisite for their use in practice. Textbooks, as main educational media, model for learning activity during lessons and carrier of the content of education, should promote the individual development of students. To be able to fulfill this function, the textbooks should have respective content, structure and design. According to the results of analysis, we deem it advisable not to use this textbook in the Ukrainian language lessons in Form 3 of comprehensive school since it fails to satisfy the requirements set up for the modern textbooks.

Key words: textbook for primary schools; textbook functions; educational function of the textbook; evaluation of textbook; primary school; requirements for textbooks; textbook content; textbook design.

Одержано редакцією 15.01.2018
Прийнято до публікації 19.01.2018

УДК 378.14 (045)

ЛЕБІДЬ Ольга Валеріївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
докторант кафедри педагогіки та психології,
Університет імені Альфреда Нобеля, Україна
e-mail: swan_ov@ukr.net

ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО КЕРІВНИКА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ДО СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Анотація. Здійснено аналіз досвіду формування готовності майбутнього керівника закладу загальної середньої освіти до стратегічного управління в закладах вищої освіти України. Розглянуто навчальні програми підготовки магістрів спеціальності 073 «Менеджмент», спеціалізації «Управління навчальним закладом». Визначено заклади вищої освіти України, у яких здійснюється підготовка майбутніх керівників закладів загальної середньої освіти. Указано перелік дисциплін, які викладаються в магістратурі «Управління навчальним закладом».

Ключові слова: готовність; стратегічне управління; керівник загальноосвітнього навчального закладу; професійна підготовка; магістратура; освітньо-професійна програма; управління закладом освіти; заклади вищої освіти України.